

UNIVERSITETI VA INSTITUTLARDA TALABALARNI PEDAGOGIK AMALIYOT O‘TASHINING O‘ZIGA XOSLIGI

Harbiy aviatsiya instituti o‘qituvchisi

Zuxriddin Shoxabiddinovich Zoxidov

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada oliy ta’lim muassasalarida talabalarga pedagogik amaliyot o‘tkazishning o‘ziga xos xususiyatlari tahlil etilgan. Pedagogik amaliyotning bo‘lajak o‘qituvchilar kasbiy tayyorgarligidagi o‘rni, talabalarni ota-onalar bilan hamkorlik qilishga tayyorlashdagi ijtimoiy-pedagogik zarurati, shuningdek, amaliyot jarayonidagi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari ko‘rib chiqilgan. Maqola mavjud ilmiy adabiyotlar va tadqiqotlar tahlili asosida yozilgan.

Kalit so‘zlar: pedagogik amaliyot, kasbiy tayyorgarlik, ko‘nikma va malaka, ota-onalar bilan hamkorlik, bo‘lajak o‘qituvchi, ijtimoiy-pedagogik model.

АННОТАЦИЯ: В данной статье анализируются особенности проведения педагогической практики студентов в высших учебных заведениях. Рассматривается роль педагогической практики в профессиональной подготовке будущих учителей, социально-педагогическая необходимость подготовки студентов к сотрудничеству с родителями, а также основные проблемы в процессе практики и пути их решения. Статья написана на основе анализа существующей научной литературы и исследований.

Ключевые слова: педагогическая практика, профессиональная подготовка, умения и навыки, сотрудничество с родителями, будущий учитель, социально-педагогическая модель.

ABSTRACT: This article analyzes the specific features of conducting pedagogical practice for students in higher education institutions. It examines the role of pedagogical practice in the professional training of future teachers, the socio-pedagogical necessity of preparing students for cooperation with parents, as well as the main problems encountered

during practice and ways to address them. The article is based on an analysis of existing scholarly literature and research.

Keywords: pedagogical practice, professional training, skills and qualifications, cooperation with parents, future teacher, socio-pedagogical model.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida bo'lajak mutaxassislarni kasbiy jihatdan tayyorlash masalasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, pedagogik yo'nalishlar bo'yicha ta'lim olayotgan talabalar uchun nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish zaruriyati yuqori hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik amaliyot oliy ta'lim jarayonining ajralmas qismi sifatida alohida o'ringa ega.

O'zbekiston Respublikasining 2020-yilda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi qonunining 35-moddasiga muvofiq, o'quv rejalarida amaliyotga alohida o'rin ajratilgan. Bu esa davlat tomonidan pedagogik amaliyotning ta'limdagi muhimligini rasmiy tan olinishining yaqqol ifodasidir. Mazkur maqolada institutlarda talabalarni pedagogik amaliyot o'tkazishning o'ziga xos xususiyatlari va ahamiyati ilmiy tahlil qilinadi.

PEDAGOGIK AMALIYOTNING MOHIYATI VA O ZIGA XOSLIGI

1. Pedagogik amaliyotning nazariy asoslari

Pedagogik amaliyot bo'lajak mutaxassisni kasbiy tayyorlash tizimining asosiy va muhim bo'g'inidir. U talabaning nazariy ta'limi va bo'lajak mustaqil faoliyatini bog'laydigan hamda kasbiy ko'nikma va malakalarni shakllantirishni ta'minlovchi jarayon bo'lib, dastlabki tajriba maktabi vazifasini o'taydi. Pedagogik amaliyot o'quv mashg'ulotlaridan ajralgan holda tashkil etiladi va namunaviy hamda ishchi o'quv rejasiga mos ravishda amalga oshiriladi.

Pedagogik amaliyotning asosiy maqsadi bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash, olgan bilimlarini amaliyotda sinab ko'rish, pedagogik faoliyat mas'uliyatini his etish va o'z ustida ishlash ko'nikmasini shakllantirish, shuningdek, tajribali

o'qituvchilarning ish faoliyatini o'rganishdan iborat. Bunda talabaning mustaqilligi, ijodiy yondashuvi va faolligi asosiy samaradorlik mezonlari sifatida belgilanadi.

2. Kasbiy ko'nikma va malakalarni shakllantirish

Pedagogik amaliyot jarayonida talabalarda bir qator muhim kasbiy malakalar shakllanadi. Tadqiqotlariga ko'ra, o'rta maktab o'qituvchisi professiogrammasida quyidagi to'rt turdagi malakalar ajratiladi: gnostik malakalar, konstruktiv malakalar, kommunikativlik va tashkilotchilik malakalari.

Gnostik malakalar (yunoncha "gnosis" - bilish) - tarbiyachining bilim sohasiga taalluqli bo'lib, bolalarning individual-psixologik taraqqiyot darajasini aniqlay bilish, o'zining tajribasi va pedagogik faoliyatiga reflektiv yondashish, ilg'or tajribalarni o'rganish va novatorlik qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Konstruktiv malakalar pedagogik jarayonni metodik jihatdan to'g'ri loyihalash, ta'lim natijalarini prognoz qilish va darsning texnologik tuzilmasini belgilash bilan bog'liq.

Kommunikativ malakalar o'quvchilar va hamkasblari bilan hamkorlik muloqotini o'z ichiga oladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, pedagogik tayyorgarlikning muvaffaqiyatli bo'lishi ko'p jihatdan o'qituvchining kommunikativ ko'nikma va malakalarni uzluksiz ravishda egallab borishi va qo'llay olish layoqatiga bog'liq. Tashkilotchilik malakalari esa o'quvchilar jamoasini uyushtirishni, bilish faolligini faollashtirishni va ilg'or pedagogik g'oyalarni dars jarayoniga tatbiq etishni nazarda tutadi.

3. Talabalarni ota-onalar bilan hamkorlikka tayyorlashning o'ziga xos jihatlari

S.Sh. Abduraxmonovning tadqiqotlari ko'rsatishicha, pedagogik amaliyot vositasida talabalarni ota-onalar bilan hamkorlik qilishga tayyorlash alohida ijtimoiy-pedagogik zaruriyatga ega. Hozirgi kunda talabalarning ota-onalar bilan o'zaro munosabatlarida bir qator muammolar mavjud: individual, guruh va jamoaviy shakllarning nomutanosibliigi; ota-onalar bilan munosabatga rasmiy yondoshuv; oilaning tarbiyaviy salohiyatini yetarlicha baholamaslik.

Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy muammolarni aniqladi: ta'lim muassasalarining hamkorlikka asoslangan moddiy-texnik ta'minotining hozirgi zamon talablariga mos emasligi; ota-onalar bilan hamkorlik qilishga doir ko'rsatmalar to'laqonli yaratilmaganligi; ilmiy asoslangan o'quv dasturining ishlab chiqilmaganligi hamda pedagogik amaliyot jarayonida hamkorlikni rivojlantirish modelining mavjud emasligi.

Ta'lim-tarbiyaning muvaffaqiyati ko'p jihatdan ta'lim muassasasida bolalarga mohirona tashkil etilgan pedagogik yordam va ota-onalar bilan hamkorlikka bog'liq. Shu bois talabalar pedagogik amaliyot davrida nafaqat o'z sohasini, balki ota-onalar bilan samarali muloqot shakllari va vositalarini ham o'zlashtirishlari zarur.

4. Pedagogik amaliyotdagi muammolar va yechim yo'llari

Talaba pedagogik amaliyotni o'tashga borgan davrda hal qilinishi zarur bo'lgan juda ko'p muammolarga duch keladi. Ko'pincha talabalar maktabgacha ta'lim tashkiloti hayotida ishtirok etishga nazariy jihatdan tayyor bo'lmagan ota-onalarning kam faolligi yoki davomati past bo'lgan holda turli xil tadbirlarni o'tkazishga majbur bo'ladilar.

Pedagogik amaliyot jarayonida talabalarning ba'zilarida amaliyotga nisbatan loqaydlik, davomatning pastligi va dars jarayonlariga yaxshi tayyorgarlik ko'rmaslik kabi muammolar kuzatiladi. Bunday salbiy holatlarga pedagogik amaliyot nazoratining sustligi, talabalarning bilim, ko'nikma va malakalari ustida muntazam ishlamasligi hamda ta'lim muassasalarida mavjud tizimiy kamchiliklar sabab bo'lishi mumkin. Bu muammolarni bartaraf etish uchun amaliyot rahbarlari, o'qituvchilar va muassasalar o'rtasida yanada samarali hamkorlik yo'lga qo'yilishi zarur.

Muammolarni hal etishning asosiy yo'nalishlari sifatida quyidagilar tavsiya etiladi: mehnat bozori talablari asosida kasbiy ta'lim dasturlarini uzluksiz takomillashtirish; ta'lim, ilm-fan va ishlab chiqarish orasidagi integratsiyani kuchaytirish; ta'lim muassasalarini zamonaviy moddiy-texnik baza bilan ta'minlash; oliy ta'lim tizimiga yuqori malakali mutaxassislarni jalb etish; bo'lajak o'qituvchilarning kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish va faol kasbiy motivatsiyani qaror toptirish.

MUHOKAMA

“Pedagogik amaliyotning bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy tayyorgarlik faoliyatida tutgan o‘rni” hamda “Pedagogik amaliyot vositasida talabalarni ota-onalar bilan hamkorlik qilishga tayyorlashning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati” nomli ishlarini qiyosiy o‘rganish shuni ko‘rsatadiki, pedagogik amaliyot ikki asosiy yo‘nalishda ko‘rib chiqilishi lozim: birinchisi - kasbiy bilim va malakalarni shakllantirish, ikkinchisi - ijtimoiy hamkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Psixologning tadqiqotlariga ko‘ra, talabalik davri o‘spirinlikning ikkinchi bosqichi bo‘lib, 17-22 yoshni o‘z ichiga oladi va o‘ziga xos ruhiy inqiroz bilan xarakterlanadi. Quyi kurslardagi talabalar o‘quv faoliyatini to‘laroq tasavvur etishga harakat qiladilar, lekin uni boshqarish to‘g‘risida yetarli ma‘lumotga ega bo‘lmaydilar. Shu jihatdan, pedagogik amaliyot davomida talabalarning ruhiy va kasbiy qo‘llab-quvvatlanishi katta ahamiyat kasb etadi.

Shuni alohida ta’kidlash zarurki, pedagogik amaliyot davrida talabalarning ishi ijodiy xarakterga bo‘lishi lozim. Talabalar ota-onalar bilan hamkorlikda ishlashda kasbiy majburiyatlarini ijodiy bajarsalar, o‘zaro hamkorlikning samarali shakl va usullarini qidira bilsalar, bu ularning pedagogik faoliyatga qiziqishini va kasbiy mahoratini oshirib boradi. Malakaviy amaliyot ilg‘or ish tajribalarini o‘rganish maskani - mahorat maktabi hisoblanadi.

XULOSA

Yuqorida bayon etilganlardan xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, institutlarda pedagogik amaliyotni tashkil etishning o‘ziga xos xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

1. Pedagogik amaliyot talabaning nazariy bilimi va amaliy faoliyatini birlashtiruvchi ko‘prik vazifasini bajaradi; nazariy bilimlar faqat amaliyotda sinovdan o‘tgandagina haqiqiy kasbiy ko‘nikmaga aylanadi.

2. Gnostik, konstruktiv, kommunikativ va tashkilotchilik malakalari pedagogik amaliyot davomida maqsadli tarzda shakllantirilishi zarur bo‘lgan asosiy kasbiy kompetensiyalar hisoblanadi.

3. Ota-onalar bilan hamkorlik qilish ko‘nikmasi zamonaviy pedagogik faoliyatning muhim komponenti bo‘lib, uni shakllantirish uchun maxsus pedagogik shart-sharoitlar va dasturlar ishlab chiqilishi lozim.

4. Pedagogik amaliyotning samaradorligini oshirish uchun muassasalararo hamkorlikni kuchaytirish, nazorat tizimini takomillashtirish va talabalarni ruhiy-kasbiy qo‘llab-quvvatlash zarur.

5. Ijodiy yondashuv va mustaqillik pedagogik amaliyotda talabaning kasbiy o‘shini belgilovchi asosiy omillar hisoblanadi.

Kelajakda bu yo‘nalishda empirik tadqiqotlar olib borish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish va xalqaro tajribani o‘rganish muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining Qonuni “Ta’lim to‘g‘risida”. Qonunchilik palatasi tomonidan 2020-yil qabul qilingan.
2. O‘zbekiston uzluksiz ta’limining davlat ta’lim standarti. Oliy ta’lim davlat ta’lim standarti. 2021-yil 16-iyul.
3. Siddiqov B.S., Mexmonaliyev Sh.N. Pedagogik amaliyotning bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy tayyorgarlik faoliyatida tutgan o‘rni 10-16.
4. Abduraxmonova S.Sh. Pedagogik amaliyot vositasida talabalarni ota-onalar bilan hamkorlik qilishga tayyorlashning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati. Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar.
5. Xadjayev B., Choriyev A., Saliyeva Z. Pedagogik tadqiqotlar metodologiyasi. - Toshkent: Iqtisodiyot dunyosi, 2018.
6. Haydarov F.I., Xalilova N.I. Psixologiya fanlarini o‘qitish metodikasi. - Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2006. - B. 18-32.

7. Tolipov O‘.Q. Oliy pedagogik ta’lim tizimida umummehnat va kasbiy ko‘nikma hamda malakalarni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalari. Monografiya. - Toshkent: Fan, 2004. - B. 73-80.
8. Barakayev M. Malakaviy amaliyot. Uslubiy qo‘llanma. - Toshkent: Turon-Iqbol, 2015. - 152 b.
9. G‘oziyev E. Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi). O‘quv qo‘llanma. - Toshkent: O‘qituvchi, 1994. - B. 178-184.
10. Kornilova O.V. Osnovnye napravleniya raboty s roditelyami v usloviyakh klassa integrirovannogo obucheniya i vospitaniya, partnyorstvo shkoly i sem‘i Nauchnye stremleniya. - 2015.
11. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi (Takomillashtirilgan ikkinchi nashr). - Toshkent, 2022.
12. Xusnidinova G.Z. Bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari. Magistrlik dissertatsiyasi. - Farg‘ona, 2022.